

РЕЦЕНЗИЯ

относно дисертационен труд

„СПЕЦИФИКА И ПРОБЛЕМАТИКА НА ХОРЕОГРАФСКОТО ИЗКУСТВО И ТАНЦОВОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ГЪРЦИЯ ПРЕЗ ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XX ВЕК В КОНТЕКСТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА ТРАДИЦИЯ”

за присъждане на Образователна и научна степен „Доктор“
по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“
професионално направление 8.3. „Музикално и танцово изкуство“

област на висше образование 8. Изкуства

Научноизследователска докторантура

от Емон Георгиос Гарофалу – докторант към катедра „Музикално-
сценично изкуство”, ВФ на НМА „Проф. Панчо Владигеров” – София

- научен ръководител доц. д-р Желка Табакова

- рецензент: проф. д-р Ивайло Кринчев

Представяне:

Емон Гарофалу е от поколението съвременни хореографи на Гърция. От биографичната справка се вижда, че притежава подготвеност за изпълнител и преподавател. Участва в държавни комисии към министерството на образованието на Гърция. Той е роден в Атина през 1975 година и получава средно образование в две направления – общообразователно в „Гръцко-френско училище „Агия Параскеви“ (1992) и специално образование по *Класически балет* в Държавно училище за оркестрово изкуство, Атина (1993-1994). Танцовото си образование по „*Класически балет*“ допълва с три годишен курс в Професионално училище по танци „Д. Григорияду“ (1994-1997) и получава „Сертификат за владеење на класически балет – система „Ваганова“. В посочения период училището на Д. Гигорияду работи в

тясно сътрудничество с български балетни педагози от НУТИ (Национално училище за танцово изкуство) и НМА „проф. Панчо Владигеров“ – специалисти по системата на Ваганова.

Има реализирани специализации по класически и модерен танц и във Франция. Участва в танцови семинари на международни форуми през 1992-1993 във Франция (Приж): Center de danse du Marais - Уличен соул фънк джаз с американската хореографка Миа Фрай; Conservatoire de danse Marius Petipa - Семинари по класически балет с румънския професор и бивш танцьор Мойсев; Opera de Bastille - Класически балет.

Това доказва, че Емон Гарофалу развива своя капацитет и знания в широк спектър на танцовото изкуство – класически и модерен. Фактите говорят за неординарна личност с широки интереси в областта не само на танцовото изкуство. Паралелно с танцовото образование докторантът се обучава и дипломира в Атинската консерватория по специалност Пиано и Теория на музиката (1981-1992).

Следващата стъпка в образованието му е дипломиране в Националната музикална академия „проф. Панчо Владигеров“ в ОКС „Бакалавър“ по Балетно изкуство/ Балетна педагогика през 2001 и ОКС „Магистър“ през 2003 по Балетно изкуство /Балетознание/.

В биографичната справка се вижда, че обучението му в България е послужило за трамплин в професионална му кариера и е формирало солидна база знания за работата му в Гърция като преподавател и педагог по танци. Води 9 различни танцови дисциплини в 6 средни и висши училища в държавния и частния сектор в Гърция: Класически танц, Кинезиология, Танци, Актьорско майсторство, История на танца, „Pas de deux“/Дуетен танц, Стрийт, Соул, Фънки джаз.

Отбелязаните дейности в биографията на докторанта - след обучението, разкриват активността и многопосочната професионална творческа и изпълнителска работа на Емон Гарофалу и неговата реализация в областта на практиката и на теорията.

От 1999 година до сега, Емон Гарофалу има активна **изпълнителска дейност** на „Национална лирическа сцена“ – Атина в над 10 оперни заглавия, в оперетни и детски представления. Има участия като актьор в различни постановки и е асистент хореограф на операта „Мануел Салинас“. (Исидорос Сидерис). Снима се във филми и телевизионни сериали.

Участва в представления на 7 групи за *съвременен танц*: Танцов театър „Роес“ (София Спирату); Театрално движение (Исидорос Сидерис); А КИИ (Мария Маврогени); Танцова група на Харис Антахопулос; X -ART; ART Dance Theater (Артемис Игнатиу: Хореограф на церемонията по запалване и предаване на олимпийския огън за Олимпийските игри от 2008 г.); YELP (Мариела Нестора).

Участва в церемониите: по запалване на олимпийския огън за Олимпийските игри в Лондон през 2012 година и в церемонията по възраждането на първите модерни олимпийски игри на стадион Панатинайкос, през 2010 и 2011.

Той е *хореограф – режисьор* на 6 авторски заглавия в театър „Олвио“ в създадената от него танцова група „**a.dd dance company**“ през 2015 година с партньори Димитра Василопулу и Димитра Пападату. През 2014 създава 4 интерактивни танцови представления в Културен център на Фондация Ставрос Ниархос. (SNFCC). Участва като хореограф и танцьор в танцово театрална трупа в Кипър на Лукас Праститис и има участия в танцови фестивали за хореография.

Следвайки своите професионални интереси, Емон Гарофалу се насочва към следващата степен на развитие – настоящата дисертация. В нея разгръща своя капацитет и натрупан опит, като се ориентира към изследване на влиянието на Древногръцкия танц върху модерното танцово изкуство в света и обратната връзка, влиянието на модерния танц в съвременна Гърция. Тази теза пряко кореспондира с формулираната тема за хореографията и образованието по танц в Гърция, като следствие на процесите случвали се от древността до наши дни. Наблюдаваната цикличност доказва, че за изкуството не съществуват граници – географски, политически и времеви.

Опитът придобит в практиката му помага в настоящата разработка да синтезира голям обем информация, да посочи свързаността между събитията и произтичащите от тях процеси.

Актуалност на темата. В България до сега не е правено цялостно изследване на проблематиката. Концепцията на дисертацията е фокусирана върху тезата за европейският модерен танц който развива своята философия и естетика в началото на ХХ век вдъхновявайки се от древногръцката култура и танц. Анализира се танцовото образование на изпълнители и хореографи в съвременна Гърция и реципрочното влияние на европейските

модерни стилове върху тях. Днес, в Гърция се изучават и практикуват модерни танцови стилове заимствани от Европа и Америка. Изводът е, че най-древната култура, дала вдъхновение за новите и модерни форми на танца, днес няма свои такива.

В заглавието *„Специфика и проблематика на хореографското изкуство и танцовото образование в Гърция през втората половина на XX век, в контекста на европейската традиция“* са заложени два аспекта. Първият аспект е разгледан в *Трета глава* - танцовото образование в Гърция през XX век, стъпвайки на европейската танцова традиция от посочения период и вторият аспект - влиянието на гръцкия танц върху модерния, който е разгледан във *Втора глава*. *Първа глава* представлява историография на Древногръцкия танц, повлиял на модерния танца в Европа. Тя се явява първа, като първопричина за същността на дисертацията от която произтичат направлението в модерния танц, повлияли на образованието в съвременна Гърция.

Възможно е темата да се формулира и по друг начин, но предполагам за яснота на танцовата картина в днешна Гърция, докторантът е структурирал дисертацията по настоящия начин, започвайки от историята в посока към актуалната ситуация на танца в Гърция, като следствие на историческите факти/процеси.

Дисертацията е структурирана в *три глави, увод, заключение, изводи, приноси, библиография*. Библиографията съдържа 78 източника (27 на кирилица, 29 на латинеца и 22 интернет източника). Има две Приложения. Общият обем на дисертацията е 161 страници. Изготвен е *Автореферат*.

В *Увода* ясно са посочени основния проблем и обекта на изследването. Определени са предмета и целите в дисертацията, както и задачите поставени в нея. Формулирана е работна хипотеза. Докторантът е използвал различни методи за доказване на своята теза – аналитичен и емпиричен метод и сравнителен анализ. Изследвани са исторически източници в които се описва ролята на танца в гръцкото общество. В текста и в Библиографията коректно и подробно са посочени източниците, откъдето докторантът черпи доказателства.

Цитат: „Настоящата дисертация систематизира и събира информацията на вече съществуващата литература във връзка с танца в Древна Гърция, както и в съвременната танцова историография, на

аспектите на съвременното танцово гръцко образование и хореография.“
(с. 8)

В дисертацията се прави преглед на генезиса на танца в Древна Гърция и връзката му със съвременния танцов свят.

Първа глава – *„Въведение във философията и историята на древногръцкия танц“* представлява особен интерес за танцьори и хореографи със съдържащата се информация за ролята на танца в елинското общество извлечена от различни исторически източници, основно писмени които са обособени в 6 под точки.

Цитат: *„Танцът в Древна Гърция е една от най-важните дейности равностойни на институции, както по отношение на всекидневния живот и бит на гърците, така и по отношение на религията и образованието. Почти всекидневно, както в училищата така и в театралните представления, танцът играе много важна роля във възпитанието и обучението на личността, независимо от възраст или навици.“* (с. 9)

Важен факт е, че докторантът е грък и извлича голяма част от сведенията за произхода на танца от първоизточниците на гръцки език. Проследено е приложението на танца и проявлението му в гръцкото общество – на религиозна, образователна и художествена основа в древногръцкия театър. Информацията от различните източници е анализирана подробно в шест под точки: - Танцът през погледа на древногръцките философи; - Богове и танци на древните гърци; - Танци и мистерии в Древна Гърция; - Връзката на танца с музиката и поезията в древна Гърция; - Археологията - източник на информация за гръцката култура и гръцкия танц; - Възстановки от антропологични източници във връзка с танца в древността.

Събрана по този начин значима част от информацията за произхода на танца в Древна Гърция, оформя представата и цялостната картина за влиянието на различните източници върху танца както и за ролята и значението им в гръцкото общество. Разкрива се многообразието от дейности включващи танца като съставна или основна част от живота на древното общество.

Цитат: *„... древногръцките философи не само изразяват себе си и оказват влияние върху голяма част от обществото, но се отнасят към танца като към нещо божествено и необходимо за образованието на хората. Всички те са единомислещи, че танца е едно от най-уважаваните*

дейности в живота на населението и всеки трябва да може и да знае как да танцува.“ (с.16)

Един от важните приноси на дисертацията е, че включва в настоящия труд голям обем от историческа информация за танца от различни източници и нейното систематизиране .

Във **Втора глава** – *„Древногръцкият танц и гръцката митология в творчеството на хореографите на XX век“* докторантът изследва проявленията на модерния танц през XX век на база на Древногръцката култура достигнала до наши дни в 4-ри подточки:

- Анализира и осветлява процесите за възраждане на древния гръцки танц в родината му с отправна точка - организирането на Делфийските празници от съвременните гръцки артисти в началото на XX век.

- От американските дейци на танца основно се спира върху Айседора Дънкан – първият приносител на естетиката и философията на танца от Древна Гърция в новото танцово изкуство.

- Древно гръцката философия в творчеството и техниката на хореографите от Америка и Европа. От европейските творци разглежда Рудолф фон Лабан и групата хореографи около него - Мери Вигман, Курт Йоос, Оскар Шлемер. От американските, в полезрението му попадат Лой Фулър, Хосе Лимон, а от по-новото поколение хореографи анализира Ерик Хокинс и Мърс Кънингам.

- Отделил е специална подточка за Марта Греъм и спектаклите ѝ свързани с гръцката митология - „Медея, „Минотавъра“, „Клитемнестра“.

В НМА „проф. П. Владигеров има друг докторант защитил дисертация на тема за *„Приложение на техниката на Марта Греъм в танцовото обучение в България и в творчеството на български хореографи“* в която цяла глава е посветена творчеството и техниката на М. Греъм.

Същественото в тази глава е, че докторантът изнася факти различни от известните до момента в България и ги анализира от биографична и творческа гледна точка. С информацията по отношение на танцовата техника и хореографската концепция на цитираните творци се обогатява танцовата литература у нас с исторически и любопитни за професията факти.

В **Трета глава** *„Хореографското изкуство и танцовото образование в Гърция през XXI век“* отново е дадена обширна фактология, неизвестна

досега в България относно съвременните хореографи в Гърция и структурата на танцовото образование. Докторантът показва информираност и ерудиция по темата.

Интерес представлява информацията за съвременния гръцки хореограф Димитриос Папайоану и неговата трупа „*Наземният танцов театър*“. Той е ярък представител на постмодерното изкуство и познат на българските специалисти и публика с два спектакъла представени у нас „*Великият укротител*“ и „*Лабиринтът*“. В дисертацията се анализира творческата концепция и изразни средства на познатия ни от сцената танцов-спектакъл „*Великият укротител*“. Направен е и съпоставителен анализ между „*Медея*“ на М. Греъм и „*Медея*“ на Д. Папайоану. С това доказва, че интегралните параметри на митологичните образи вече са разчупени и променени в съвременното разбиране за морал и човешки ценности. Разборът на произведенията, който прави Емон Гарофалу обогатява и изследователската литература, показвайки посоката в която се развива не само съвременната гръцка хореография, но и зададените жалони/посоки в по-глобален мащаб.

В следващата под точка докторантът е включил свой авторски спектакъл - „*Картина на живота*“ („*Picture Vitae*“) с което доказва приложимостта на знанията си и творчески си потенциал в практиката. Така се разкрива талантът му в изграждането на концепция и реализация на художествена интегративна форма.

Освен творец със собствени произведения той е анализатор и активен участник в съвременното образование на Гърция. В трета точка от Трета глава, прави анализ на съществуващите модерните танцови стилове и тяхното изучаване в гръцките училища, прилага в таблица структурата на дисциплините по години, описва два примерни урока по системата на Хосе Лимон.

На тази база, заключението което следва да се направи е, че в Гърция голям дял на обучението в средното образование пада върху техниките на модерния танц, а класическият не е застъпен така широко както у нас. Те отдават предимство на техниката на Хосе Лимон, докато у нас се акцентира приоритетно върху техниката на Марта Греъм. Макар докторантът и да не е запознат със споменатата дисертация за техниката на Марта Греъм, фактът говори за различните предпочитания на творците в различните страни. От това следва извода, че у нас може да се ревизират стратегиите за обучение

по танц в средното и висшето образование в сферата на модерния танц, в посока на разширяване на изучаваните стилове. В България голям и основен дял в образованието се пада на класическия танц.

Неоспорим факт е, че в НМА „проф. П. Владигеров“ са завършили десетки гръцки студенти в специалността Балетно изкуство/Балетна педагогика – бакалаври и магистри, което е следствие на тези липсващи етапи в тяхната образователна система за танц. Емон Гарофалу е първият гръцки докторант в НМА „Проф. П. Владигеров“ и с това той изцяло затваря пълният цикъл на обучение в България след средно образование.

Информацията предоставена в дисертацията, за гръцката образователна система прави възможно да се продължи развитието на сътрудничеството в посока на обучение на специалисти в балетното изкуство.

В *Заключението*, докторантът не завършва стандартно с изводи, а излага още една теза озаглавена – *„Съвременни тенденции в хореографското изкуство в началото на XXI век“*.

Той прехвърля анализа във второто десетилетие на XXI век чрез провокативния спектакъл на американския хореограф Анди Бланкенбюлер - „Хамилтън“. *Цитат:* „В него той смесва различни танцови стилове чрез което произвежда ефекта на нова танцова структура. Все по-често се среща подобно взаимодействие между битовите и професионалните стилове. Такова смесване води до нова естетика със заложена база за бъдещо развитие.“

Именно, в съвременното танцово изкуство се наблюдава многопластово използване на различни танцови стилове в хореографията и с перспектива тази тенденция да се пренесе и в обучението по танц. *Цитат:* „В XXI век се засилва процеса на колаборация между изкуствата. Хореографията играе важна роля в интегративните форми с театъра в които тя дава облик на спектакъла.“

Този процес отчасти замъглява предходните, основополагащи структури послужили за база и отправна точка за развитие на модерния танц през XX век. Но основното което се забелязва от анализа е, че се запазва обединяващата позиция на драматургията по отношение на хореографията и музиката.

Изводи

В специализираната литература има изследвания за модерния танц, в които се посочва влиянието на древногръцкия танц, но по отделни параграфи. Те не стъпват върху цялостната картина на танца от Древна Гърция и способите/начините му на влияние върху модерния танц. По тази причина, темата на дисертацията е изключително актуална и полезна със своята всеобхватност в това направление. В нея се съдържа информация за първоизточника послужил чрез своята философия и естетика за развитието на различни танцови стилове в модерното танцово изкуство.

Емон Гарофалу отделно е извел изводите направени от разработката в 12 позиции/формулировки, насочени към изследване на: влияние, значение, сливане между традиция и съвременност, източник на вдъхновение, влияние на западната култура върху съвременния гръцки танц, интегриране на модерния танц в образованието, създаване на уникална танцова форма и др.

Самото им изброяване ни дава представа за широкото приложение на информацията съдържаща се в дисертацията.

Приноси на дисертацията

Подкрепям в пълна степен отбелязаните от докторанта 7 броя приноси. Те отговарят на изискванията за новост, научност и приложимост. Самият той е написал: *„Направените анализи и сравнения предоставят ценна информация за историята и еволюцията на танца като форма на изкуство и значението му за оформянето на културни традиции и артистични изяви.“* (с.156)

С този труд се обогатява балетната танцово-изследователска литература. От него може да се черпи не само информация, но и вдъхновение в конструирането на ново изкуство. Осветлена е още една ниша в съвременния калейдоскоп на модерния танц. И ако се доверим на максимата „Всичко ново е добре забравено старо“ може да се очакват красиви и смислени изненади в постмодерния танц.

Докторантът има три публикации свързани с темата на дисертацията и участие в две конференции.

Стилът на езика отговаря на научните стандарти и изисквания.

Препоръчвам Приложение №1 да се допълни и да се посочат пълните данни на спектаклите на Д. Папайоану – дата на премиерата, място на

реализация, постановъчен екип, а защо не и статистика за броя на съответните представления, за да има библиографска тежест и смисъл от него.

Въз основа на всичко изложено дотук, давам своята положителна оценка за дисертационния труд *„Специфика и проблематика на хореографското изкуство и танцовото образование в Гърция през втората половина на XX век, в контекста на европейската традиция“* и предлагам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на Емон Георгиос Гарофалу научната и образователна степен „доктор“ по научна специалност „Музикознание и музикално изкуство“, професионално направление 8.3 „Музикално и танцово изкуство“.

проф. д-р Ивайло Кринчев